

GENÇ KUŞAKTA NE EĞİTİMDE NE İSTİHDAMDA OLANLARIN ÇOK BOYUTLU ANALİZİ

Seyfettin Gürsel*, Saliha Tanrıverdi **

Yönetici Özeti

“Ne eğitimde ne istihdamda” (NEET) gençler, işgücü piyasasının en önemli göstergelerinden birini oluşturur. NEET göstergesi, 15–24 ya da 15–29 yaş aralığında olup eğitimini tamamlamış ancak bir işte çalışmayan gençlerin durumunu izlemeyi amaçlar. NEET oranı ne kadar yüksekse, o ülkede üretimden ve eğitimden kopan genç nüfus da o kadar fazladır.

Türkiye, Avrupa’da açık ara en yüksek NEET oranına sahip ülkedir. 2024 itibarıyla 15–24 yaş grubunda NEET oranı yüzde 22,9’dur ve Türkiye bu oranla Avrupa Birliği ülkeleri arasında birinci sıradadır. Bu tablo, ülkede yapısal bir istihdam ve eğitim sorununun varlığını göstermektedir.

Türkiye, yalnızca yüksek NEET oranıyla değil, aynı zamanda istisnai bir özelliğiyle de dikkat çekmektedir. Avrupa ülkelerinde genç işsizlik oranı NEET oranından yüksektir. Türkiye’de ise bu durum tam tersidir. Genç işsizlik oranı yüzde 16,4 iken NEET oranı yüzde 22,9’dur. Bu fark, NEET olgusunun yalnızca işsizlikten değil, eğitimden erken kopuş, toplumsal cinsiyet rolleri ve yapısal engellerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

TÜİK’in 2023 Hanehalkı İşgücü Anketi mikro verileriyle yapılan düzeltme (ayrıntısı raporda açıklanmıştır) sonrasında NEET sayısı 2 milyon 356 bin olarak hesaplanmıştır.

*Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör, seyfettin.gursel@bau.edu.tr

**Dr. Saliha Tanrıverdi, Betam, Araştırma Görevlisi, saliha.tanriverdi@bau.edu.tr

Bu düzeltmeye göre, 15–24 yaş nüfusu içindeki oran yüzde 19,9'dur. Türkiye, bu revize edilmiş oranla dahi Avrupa'da ilk sıradaki konumunu korumaktadır.

NEET grubunun yaklaşık üçte ikisini kadınlar oluşturmaktadır. Kadın NEET oranı her eğitim düzeyinde erkeklerden daha yüksektir. Türkiye'de NEET'in en çarpıcı yapısal özelliği ise bölgesel eşitsizliklerdir. En yüksek oranlar Güneydoğu Anadolu (%31,5) ve Ortadoğu Anadolu (%28,3) bölgelerindedir. Toplam NEET nüfusunun yaklaşık yüzde 28'i (745 bin genç) yalnızca bu iki bölgede yaşamaktadır. Güneydoğu'da genç kadınların neredeyse yarısı (%40,6), Ortadoğu'da ise üçte biri (%35,1) ne eğitimde ne istihdamdadır. Bu fark, kırsal alanlarda tarım dışı iş olanaklarının sınırlılığı ve aile içi ücretsiz emeğin yaygınlığıyla yakından ilişkilidir. En düşük NEET oranı ise yüzde 12,8 ile İstanbul'dadır.

2023 mikro verileri, NEET grubundaki gençlerin bir bölümünün aslında iş arayan bireyler olduğunu göstermektedir. İş arayanlar tanım icabı işgücüne dâhildir. 2023 itibarıyla iş arayan genç sayısı 632 bin kişi (%26,8)'dir. Toplam NEET'ten bu sayı düşüldüğünde, "saf NEET" sayısı 1 milyon 724 bin olmaktadır. Bu grubun yüzde 71,7'si kadındır. İş arayanların payı bölgelere göre farklılık göstermektedir: en düşük oran Güneydoğu Anadolu'da (%14,3), en yüksek oran ise Doğu Karadeniz'dedir (%45,9).

Eğitim düzeyi açısından en yüksek NEET oranı yüzde 26,7 ile lise üstü gruptadır. Ancak bu gruptaki gençlerin yarısından fazlası (%53,5) aktif olarak iş aramaktadır. Bu durum, yüksek eğitilmiş gençlerde atalet değil, iş bulma güçlüğü sorununun öne çıktığını göstermektedir.

NEET içinde yer alan 464 bin potansiyel işgücünün ise yaklaşık yüzde 70'i "daha önce iş aradığı hâlde bulamadığı" veya "vasıflarına uygun iş olmadığını düşündüğü" için iş aramayı bırakmıştır. Bu da gençlerde iş bulma umutsuzluğunun yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Son olarak, evlilik genç kadınlarda NEET olasılığını dramatik biçimde artırmaktadır. NEET kadınların yüzde 36'sı evlidir; evli erkeklerin payı ise yalnızca yüzde 4'tür. Evlilik sonrasında kadınların işgücünden çekilmesi, toplumsal normlar ve çocuk bakım yükümlülükleriyle yakından ilişkilidir.

Türkiye'de NEET oranlarının yüksekliği, ekonomik göstergelerin ötesinde, eğitimden istihdama geçişteki zayıf bağlantılar, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve bölgesel dengesizliklerle birlikte değerlendirilmelidir. Bu sorun yalnızca istihdam politikalarıyla değil, kapsayıcı sosyal politikalar ve cinsiyet eşitliği odaklı reformlarla çözülebilir.

Giriş

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) uzun süredir genç nüfusun istihdam ve eğitim durumuna ilişkin önemli bir gösterge yayımlamaktadır: “ne eğitimde ne istihdamda olan genç nüfus”. Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) bu göstergeleri “young people neither in employment nor in education or training” ifadesiyle tanımlar ve kısaca NEET olarak adlandırır. Bu çalışmada, 15–24 yaş aralığında ne eğitimde ne istihdamda olan genç nüfus için NEET kısaltması kullanılacaktır.

İsmi üstünde NEET eğitimini herhangi bir aşamada noktalamış, aynı zamanda bir işte de çalışmayan ve bir kursa ya da çıraklık eğitimine devam etmeyen genç nüfusu betimliyor. Bu gençler Türkiye’de kendi yaş gruplarında oldukça büyük bir orana sahip. Bu konuda en güncel TÜİK verisi 2025 Nisan-Haziran dönemi ve NEET oranı yüzde 22,1 olarak belirlenmiş. 2023 ve 2024’te aynı dönemde bu oran yüzde 20,8’di. Mevsimsellikten arındırılmamış bu verilerde en yüksek oran tahmin edileceği gibi yaz aylarını kapsayan 3. çeyrekte (temmuz-eylül) gerçekleşiyor. Son yılların en yüksek oranı da yüzde 26,3 ile 2024, 3. Çeyrekte gerçekleşti.

Bu oranlar genç kuşağın yaklaşık beşte birinin üretime katkı yapmadığını gösteriyor. Bu durumun en azından ekonomik açıdan büyük bir kayıp dolayısıyla ciddi bir yapısal sorun olduğunu uzun boylu açıklamaya gerek yok. NEET zaman zaman ekonomi medyasında konu edilse de NEET oranının yüksekliğinin nedenleri hakkında bir fikir edinmek için bu grubun sosyoekonomik karakteristikleri ve bölgesel dağılımı konusunda araştırma, bildiğimiz kadarıyla, yapılmamıştı.

Bu araştırma notu, 2023 Hane halkı İşgücü Anketi (HİA) mikro verileri kullanılarak ilk kez Türkiye’de NEET gençlerin bölgesel, eğitimsel ve demografik özelliklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bulgular, NEET oranlarının yalnızca işsizlik düzeyleriyle değil, aynı zamanda eğitimden kopuş, toplumsal cinsiyet rolleri ve istihdam geçişindeki yapısal engellerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

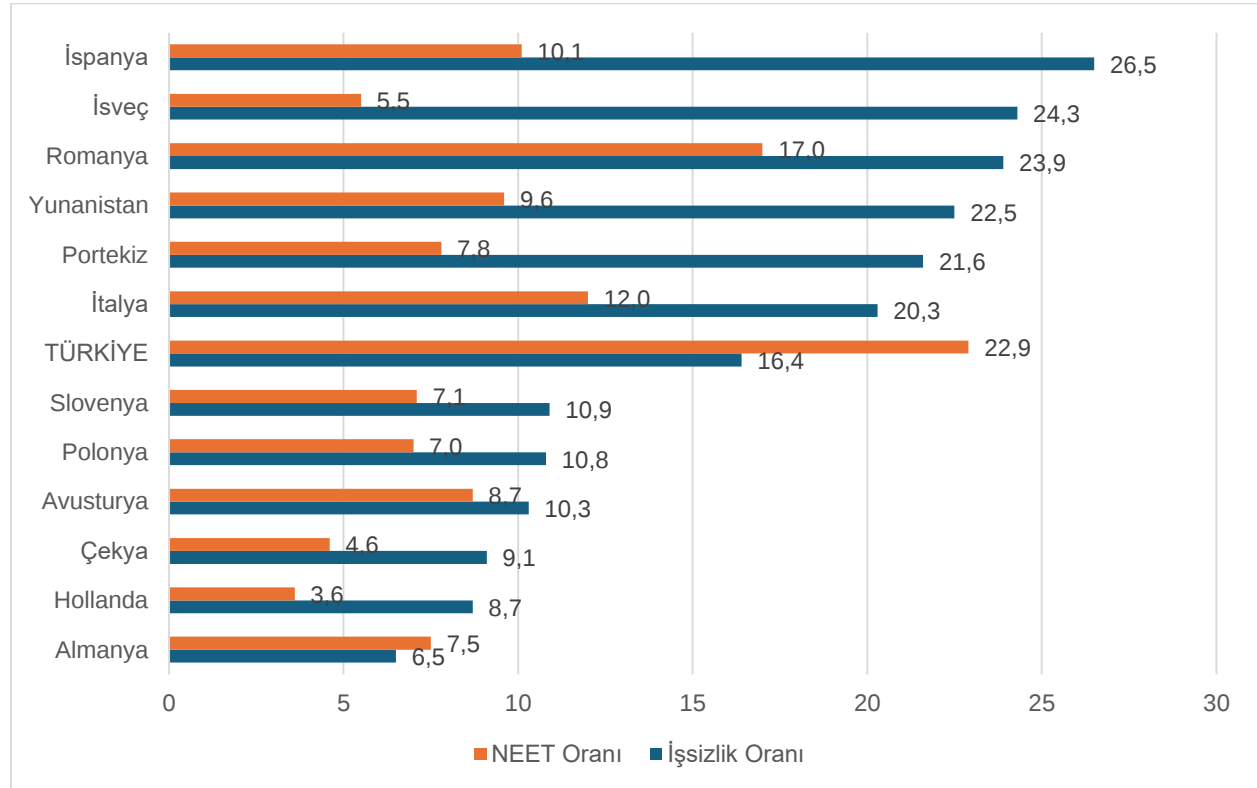
NEET oranında Türkiye Avrupa Birliği’nde ilk sırada

Eurostat verilerine göre, 2024 yılı itibarıyla Türkiye, 15–24 yaş aralığındaki gençler arasında yüzde 22,9’luk oranla Avrupa’nın en yüksek NEET oranına sahiptir. Bu oran, ikinci sıradaki Romanya’nın (%17) oldukça üzerindedir. Şekil 1’de, genç işsizlik ve NEET oranları birlikte verilmiş olup, bu iki göstergenin ilişkisini değerlendirmek

mümkündür. NEET göstergesi işsiz gençleri de kapsadığından, iki oranı birlikte incelemek yapısal farkları anlamak açısından önemlidir.¹

Dikkat çeken bir diğer bulgu ise, genç işsizlik oranı en düşük olan altı ülkede NEET oranlarının da düşük seyretmesidir. Bu ülkelerde iş arayan genç sayısının az olması, ceteris paribus NEET oranlarını da aşağı çekmektedir. Ancak bu ilişki her zaman birebir geçerli değildir. İsveç ve Portekiz örneklerinde genç işsizlik oranı görece yüksek olmasına rağmen NEET oranı oldukça düşüktür. Bu durum, söz konusu ülkelerde işsiz gençlerin önemli bir kısmının eğitim veya mesleki eğitim programlarına devam etmesi ve güçlü aktif işgücü politikaları sayesinde işgücüyle bağlantılarını koruması ile açıklanabilir. İspanya ve Yunanistan'da da benzer bir eğilim kısmen gözlenmektedir. Buna karşılık Romanya ve İtalya'da hem genç işsizlik hem de NEET oranları yüksektir. Bu ülkelerde eğitimden istihdama geçiş mekanizmalarının zayıf olması ve sosyal politika araçlarının yetersizliği, genç işsizliğin doğrudan NEET statüsüne dönüşmesine yol açmaktadır.

Şekil 1: AB Ülkelerinde İşsizlik Oranları ve NEET Oranları (15-24 yaş) – 2024 (%)

Kaynak: Eurostat

¹ Genç işsizlik oranı iş arayan genç nüfusta istihdamda olmayanların oranıdır. NEET oranı ise tüm genç nüfusta (iş arayan ya da aramayan) eğitimde, istihdamda ya da kurs/çıraklık eğitiminde olmayanların oranıdır. Yani genç işsizlik oranı sadece iş arayan NEET'i dikkate almaktadır.

Nitekim Türkiye bu bağlamda aykırı ve istisnai bir örnek olarak karşımıza çıkıyor. Dikkat edilirse Şekil 1’de yer alan ülkelerde Almanya hariç hepsinde NEET oranı genç işsizlik oranından düşüktür. Almanya’da bu iki oran çok düşük olup birbirine zaten oldukça yakındır. Türkiye’de genç işsizlik oranı yüzde 16,4 ile Avrupa ortalamalarına yakın olmasına rağmen, NEET oranı yüzde 22,9’dur. Yani Türkiye’de genç işsizliğin düzeyi NEET oranını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Eğer iki oran arasındaki ilişki Avrupa’da en yüksek NEET oranına sahip olan Romanya örneğindeki benzer olsaydı, Türkiye’nin NEET oranının yüzde 12 civarında olması beklenirdi.

Bu fark, Türkiye’de NEET oranının yüksekliğinin yalnızca genç işsizlikle değil, eğitimden kopuş, toplumsal cinsiyet rolleri ve işgücü piyasasına geçişteki yapısal engeller gibi başka faktörlerle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Türkiye’nin Avrupa’da açık farkla birinci sırada yer alması, genç nüfusun işgücü piyasasına entegrasyonu açısından yapısal bir zafiyeti ortaya koymaktadır.

NEET sayısında düzeltme

TÜİK verilerine göre, 2023 yılında 15–24 yaş grubundaki toplam genç nüfus 11 milyon 831 bindir. Bu grupta ne eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) sayısı 2 milyon 661 bin, oranı ise yüzde 22,5 olarak hesaplanmıştır. TÜİK, bu oranı Hanehalkı İşgücü Anketi’ndeki “Son dört hafta içinde okula, bir örgün eğitim kurumuna veya açık öğretime devam ettiniz mi?” sorusuna verilen yanıtlara göre belirlemektedir.

Ancak anketin uygulandığı dönemin (Ağustos ayı) yaz tatili veya okul kayıt dönemine denk gelmesi, bazı gençlerin fiilen eğitimlerine devam ettikleri hâlde bu soruya “hayır” yanıtı vermelerine yol açmaktadır. Bu durum, eğitime devam eden yaklaşık 305 bin gencin yanlışlıkla NEET grubuna dahil edilmesine neden olmuştur.

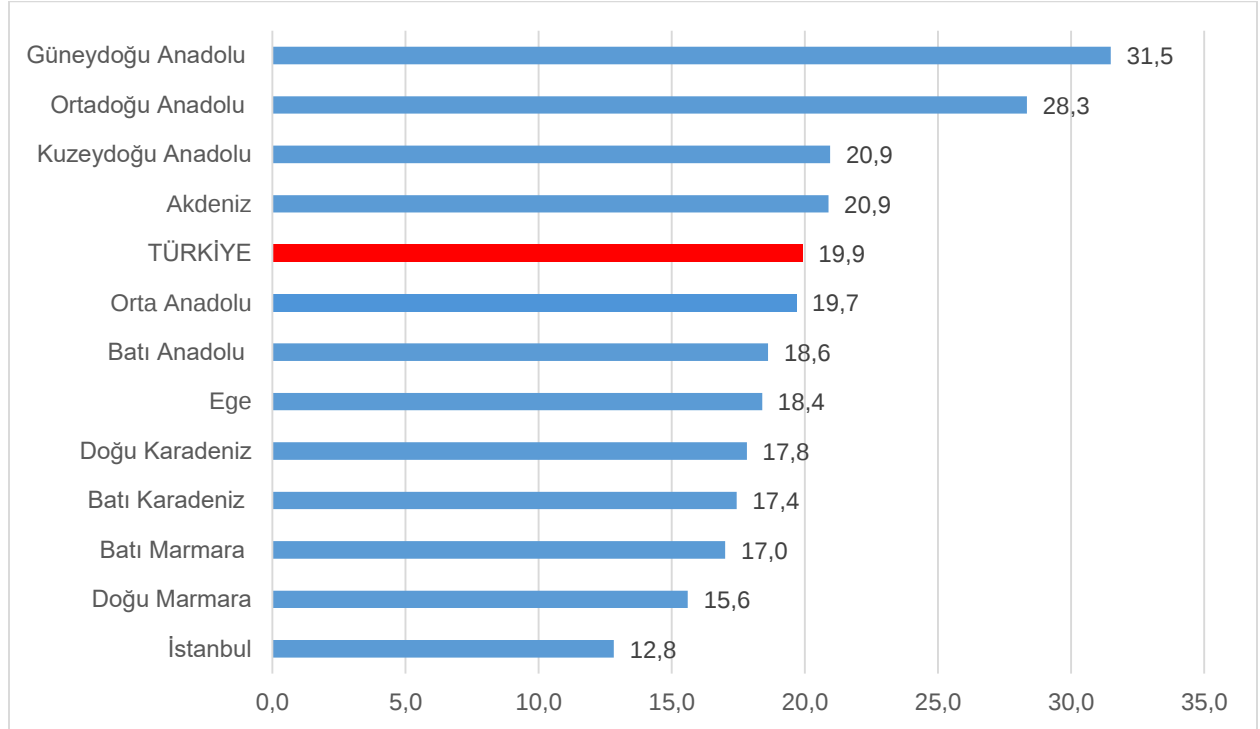
Bu nedenle BETAM, HİA mikro verilerini kullanarak bir düzeltme yapmıştır. Anket formunda “çalışmama nedeni olarak eğitime devam ettiğini belirten” bireyler NEET kapsamı dışında tutulmuştur. Bu yöntemle göre Türkiye’de 2023 yılında gerçek NEET sayısı 2 milyon 356 bin, oranı ise yüzde 19,9’dur. Bu grubun yüzde 64,8’i kadın, yüzde 35,2’si erkektir.

NEET oranlarında bölgesel eşitsizlik

NEET oranlarının Türkiye’de bölgelere göre dağılımı önemli farklılıklar göstermektedir. NUTS1² düzeyindeki verilere göre en yüksek oran yüzde 31,5 ile Güneydoğu Anadolu bölgesindedir. Onu yüzde 28,3 ile Ortadoğu Anadolu izlemektedir (Şekil 2). Bu iki bölgede yaşayan NEET sayısı toplam 745 bin olup, ülke genelindeki NEET nüfusunun yaklaşık yüzde 28’ini oluşturmaktadır. Türkiye ortalamasını %20 civarında tutan da büyük ölçüde bu iki bölgedir (Şekil 3, Ek Tablo 3).

Diğer bölgelerde NEET oranları daha düşük düzeydedir. Kuzeydoğu Anadolu %20,9, Doğu Marmara %15,6, İstanbul ise %12,8 ile en düşük NEET oranına sahiptir.

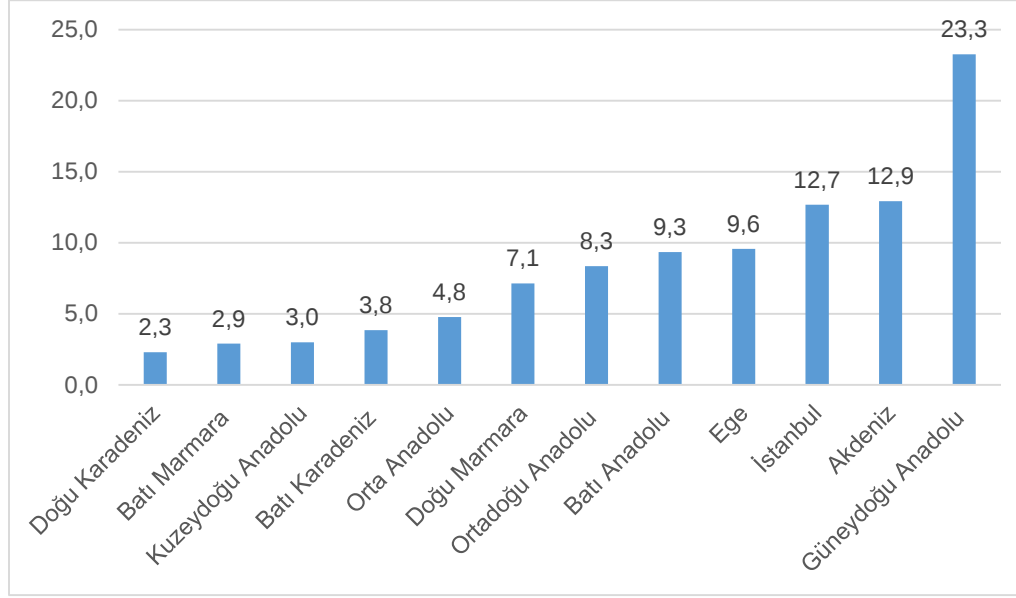
Şekil 2: NUTS1 Bölgelere göre genç nüfusta (15-24 yaş) NEET Oranları (%)

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

² Avrupa Birliği’nin *Nomenclature of Territorial Units for Statistics* (İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması) sisteminde, ülkelerin istatistiksel karşılaştırmalarını kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuş bölgesel düzeylerden ilkidir.

Şekil 3: NUTS1 Bölgelerin toplam NEET sayısında payları (2023) (%)

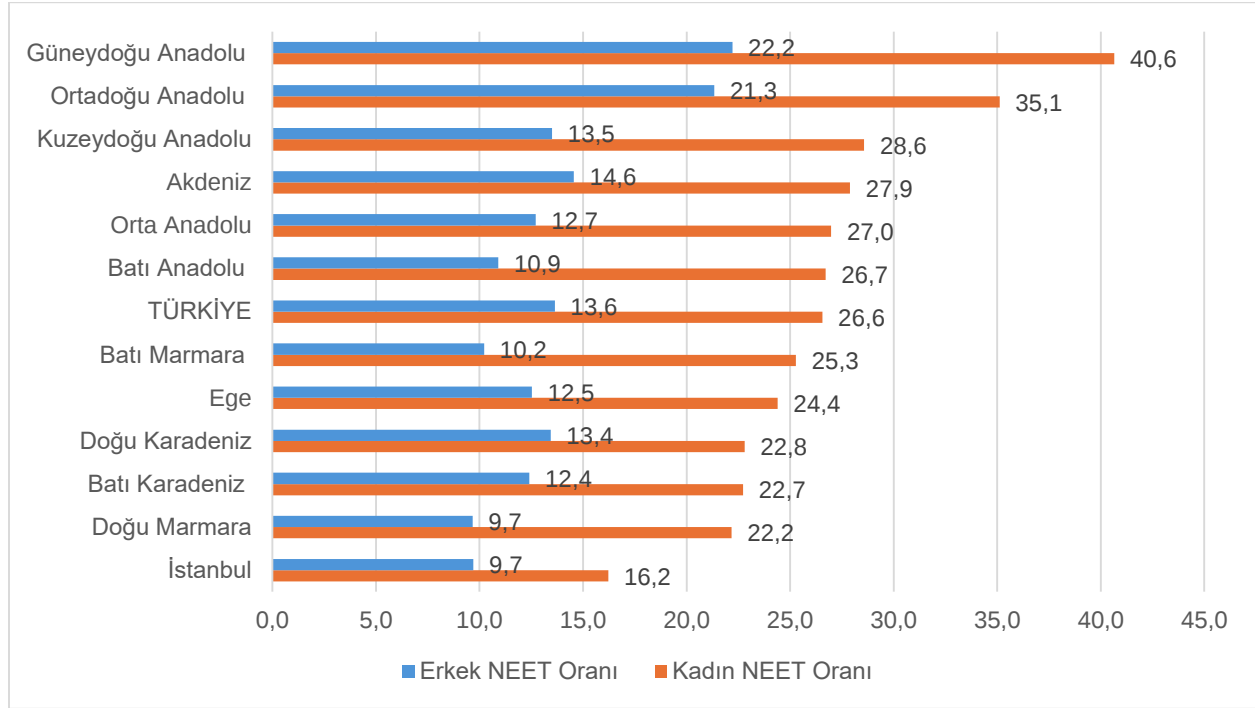
Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Cinsiyet dağılımı incelendiğinde, her bölgede kadınların NEET oranının erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir. Güneydoğu ve Ortadoğu Anadolu’da kadın NEET oranı sırasıyla yüzde 40,6 ve yüzde 35,1’e ulaşmaktadır; yani bu bölgelerde genç kadınların neredeyse yarısı ne eğitimde ne istihdamdadır. Erkek oranları ise bu bölgelerde sırasıyla yüzde 22,2 ve yüzde 19,2 düzeyindedir (Şekil 5). Bununla birlikte tüm bölgelerde kadınların çoğunlukta olduğunu ve paylarının yüzde 59,8 (Doğu Karadeniz) ile yüzde 70 (Batı Anadolu) arasında seyrettiğini belirtelim (Şekil 6).

Not edilmeye değer bir diğer olgu kadın ve erkek oranları arasında farkın bazı bölgelerde oldukça yüksek olmasıdır. Örneğin Güneydoğu Anadolu’da erkek ve kadın NEET oranı arasındaki fark 18,4 yüzde puan olup yüzde 22,2 olan erkek oranından daha düşük kalırken Batı Anadolu’da fark 15,8 yüzde puan olup yüzde 10,9 olan erkek oranının üzerindedir. Batı Marmara, Doğu Marmara ve Orta Anadolu’da da benzer durum söz konusudur.

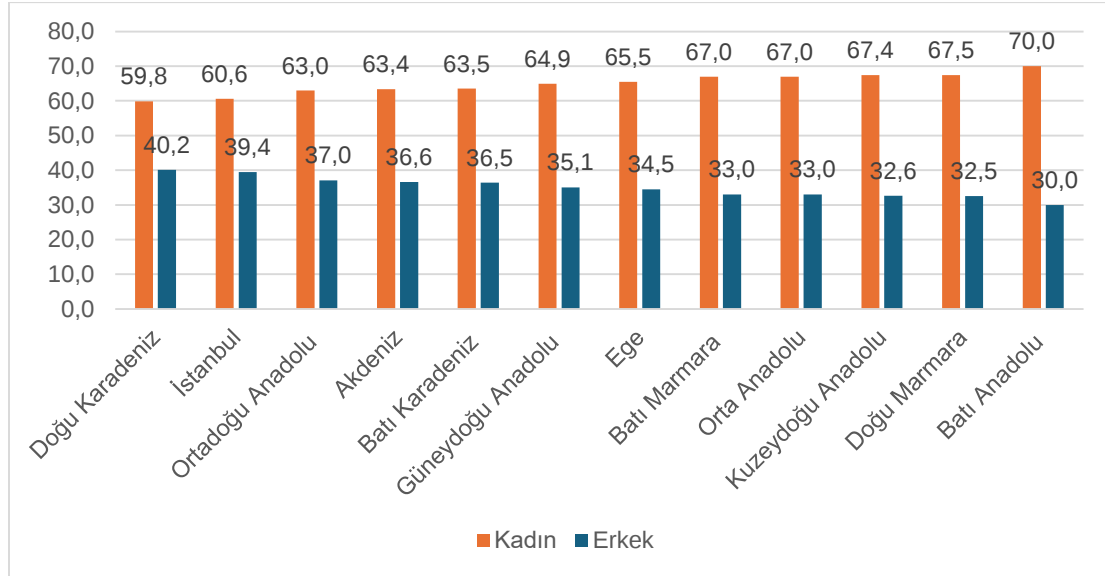
Bu özelliğe sahip dört bölgenin üçünde (Batı ve Doğu Marmara ile Batı Anadolu) kadınların işgücüne katılımları Türkiye ortalamasının üzerinde olduğundan bu beklenen bir sonuç sayılmaz. Muhtemel bir neden bu üç bölgede NEET içinde evli kadın oranının Türkiye ortalamasının (% 36,1) bir hayli üzerinde olmasıdır. Nitekim Batı Marmara ve Batı Anadolu’da NEET mensubu evli kadın oranı sırasıyla yüzde 49,5 ve yüzde 43,5, Doğu Marmara’da yüzde 42,2’dir. Bu konuya medeni durum boyutunu ele aldığımızda geri döneceğiz.

Şekil 4: NUTS1 Bölgelerinde cinsiyet ayrımında NEET Oranları (%)

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Şekil 5: NUTS1 düzeyinde bölgelere göre NEET'in cinsiyet dağılımları (%)

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Sonuç olarak, Türkiye’de NEET oranlarının bölgesel dağılımı sadece ekonomik koşulların değil, toplumsal cinsiyet rolleri, kırsal yapılar ve evlilik kalıplarının da belirleyici etkisine işaret etmektedir.

NEET gurubunda iş arayanlar beklenenden düşük bir paya sahip

NEET tanımı gereği hem eğitimde hem istihdamda olmayan gençleri kapsar, dolayısıyla bu grup içinde iş arayanlar da bulunmaktadır. Bu bakımdan NEET grubunun bütünüyle atıl bir işgücünü temsil ettiği söylenemez. İş arayanlar (işsizler) sonuçta işgücü piyasasında yer alırlar. İlk bölümde gösterildiği gibi genç işsizliğin düşük olduğu AB ülkelerinde NEET oranı da düşüktür. Ancak genç işsizliğin yüksek olduğu ülkelerde NEET oranının her zaman yüksek olmayabileceğini göstermiş ve başka etkenlerin de devrede olduğunu belirtmiştik.

Türkiye’de NEET gençler arasında iş arayanların sayısı beklenenden düşüktür. 2023 HİA verilerine göre, Türkiye’de 15–24 yaş arası 2 milyon 356 bin NEET gencin yalnızca 632 bini (%26,8) aktif olarak iş aramaktadır. İş arayanların yaklaşık 290 bini kadın, 342 bini erkektir (Tablo 1). NEET grubundan iş arayan sayısını düşersek 1 milyon 724 bin net atıl genç bulunmaktadır. Bunların 1 milyon 236 bini kadın, 488 bini erkektir. İş arayan kadın sayısı erkeklere kıyasla düşük olduğundan bütünüyle atıl genç kesimde kadınlar yüzde 71,7 gibi oldukça yüksek bir ağırlığa sahiptir.

Tablo 1: NEET’te potansiyel işgücünde olanlar ve iş arayanlar

	NEET	NEET’te Potansiyel işgücü	NEET’te İş arayanlar	Potansiyel %	İş arayan %
Toplam	2.355.724	463.644	632.248	19,7	26,8
Kadın	1.526.191	246.405	290.433	16,1	19,0
Erkek	829.532	217.238	341.815	26,2	41,2

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

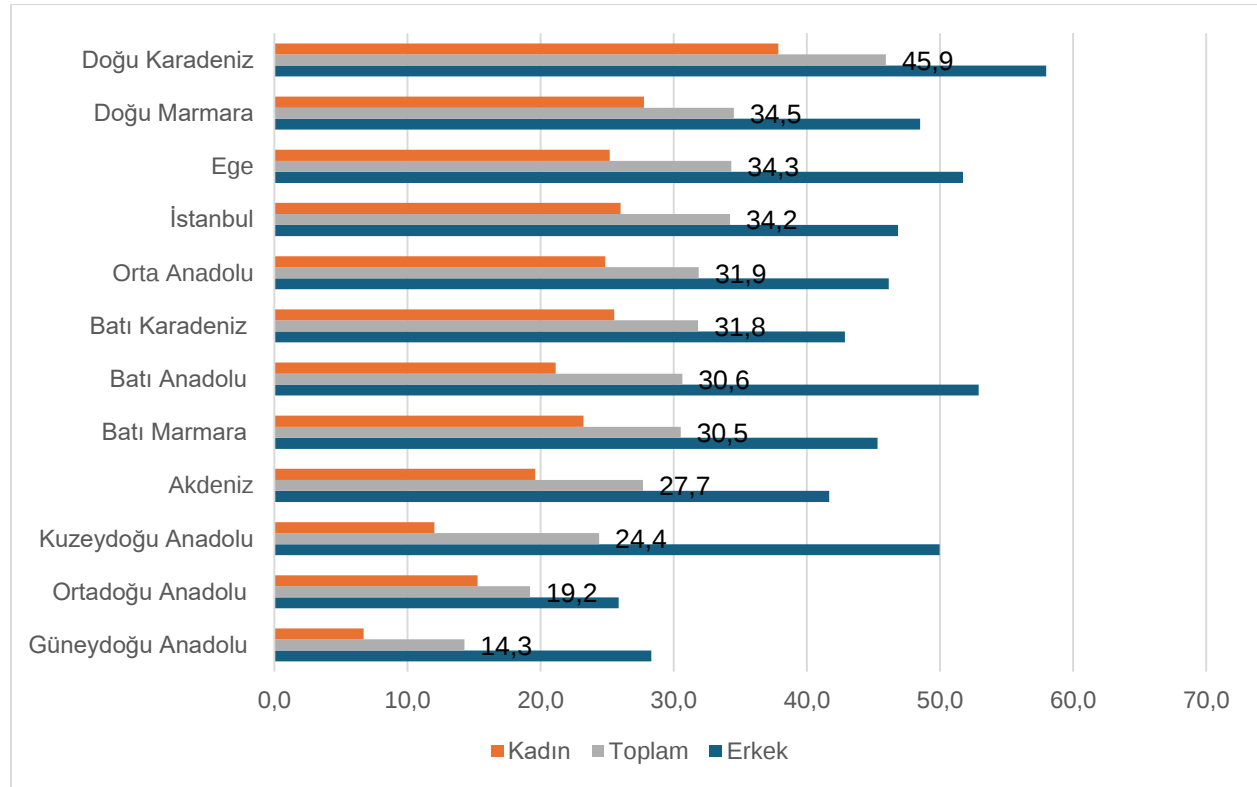
İş arayanların yanı sıra potansiyel işgücüne de (çalışmayı arzulayan ama çeşitli nedenlerle iş aramayanlar) kısaca değinmek öğretici olabilir. NEET içinde potansiyel işgücü oranı yüzde 19,7’dir. Bu oran kadınlarda yüzde 16,1 erkeklerde yüzde 26,2’dir (Tablo 1). Potansiyel işgücünde olan genç kadınların sayıca erkeklerden az da olsa daha fazla olmalarına rağmen erkeklerden çok daha düşük bir orana sahip olmaları, NEET kadınlarının işgücü piyasasına erkeklerden daha uzak durdukları şeklinde yorumlanabilir.

Bu gençlerin çalışmak istediği hâlde iş aramama nedenleri incelendiğinde, en sık belirtilen nedenler “daha önce iş arayıp bulamamak” (%30,2), “kendi vasıflarına uygun iş olmadığını düşünmek” (%22,3) ve “yaşadığı bölgede iş bulunamayacağı inancı” (%16,3) olarak öne çıkmaktadır. Bu sonuç, gençler arasında iş bulma umutsuzluğunun yaygın olduğunu göstermektedir.

Bölgeler arasında iş arama eğilimleri açısından belirgin farklar bulunmaktadır. İş arayan oranı en düşük iki bölge, Güneydoğu Anadolu (%14,3) ve Ortadoğu Anadolu'dur (%19,2). Bu bölgeler aynı zamanda en yüksek NEET oranlarına sahip bölgeler konumundadır. Buna karşılık, Doğu Karadeniz bölgesi yüzde 45,9'luk oranla iş arayan gençlerin en yoğun olduğu bölgedir (Şekil 6). Ancak bu bölge, yalnızca 54 bin kişiyle en düşük NEET sayısına ve yüzde 17,8 ile nispeten düşük bir NEET oranına sahiptir (Ek Tablo 3, Şekil 2). Benzer biçimde, NEET oranının en düşük olduğu İstanbul'da da iş arayan gençlerin payı yüzde 34,2 ile oldukça yüksektir. Bu örnekler, bölgeler arasında iş arayan sayısı ile NEET oranı arasında doğrudan ve sistematik bir ilişki bulunmadığını göstermektedir.

Dolayısıyla NEET oranını yükselten etkenlerin, iş arama davranışı, umutsuzluk, bölgesel fırsat farklılıkları gibi etkenlerin ötesinde, eğitim ve toplumsal cinsiyet gibi başka boyutlarda aranması gerekmektedir.

Şekil 6: Bölgelere göre NEET grubunda iş arayanların oranı (%)

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

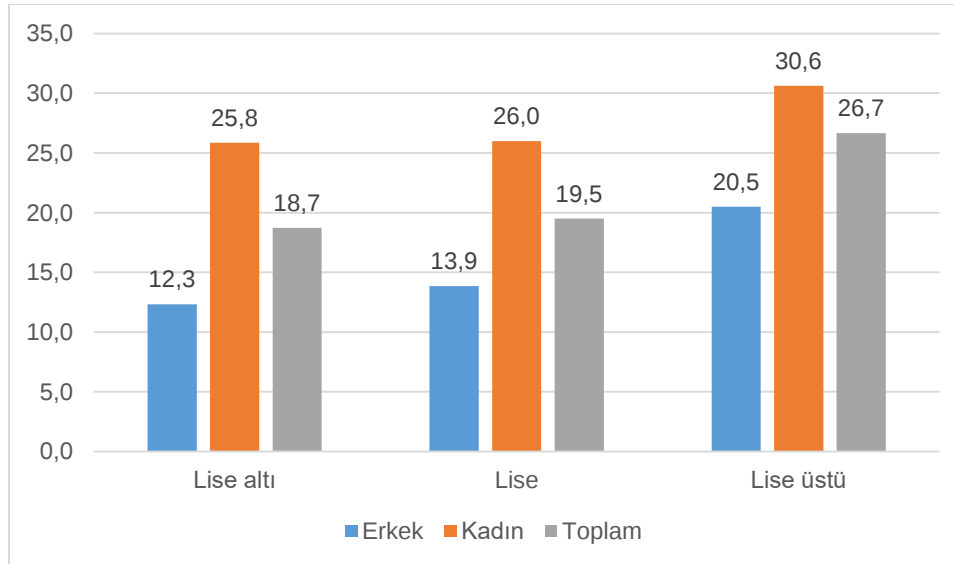
Eğitim düzeylerine göre NEET'in bileşimi

NEET oranları, eğitim düzeyine göre önemli farklılıklar göstermektedir. TÜİK 2023 HİA verilerine göre, 15–24 yaş grubundaki NEET gençlerin büyük çoğunluğu lise altı (%47) ve lise mezunu (%39) kesimden oluşmaktadır. Lise üstü (yükseköğrenim) grubun payı ise yaklaşık yüzde 15 civarındadır (Ek Tablo 5 ve 6).

2012'de yürürlüğe giren 12 yıllık zorunlu eğitim reformu kısa vadede okullaşma oranlarını artırmış, ancak NEET oranlarında kalıcı bir düşüş sağlamamıştır. NEET gençlerin yalnızca yüzde 12'si lise çağında olmasına rağmen yüzde 47 gibi çok büyük bir kısmı lise mezunu değildir (Ek Tablo 7). Reform, gençleri eğitim sisteminde bir süre daha tutsa da eğitimden kopuş ve zayıf istihdama geçiş mekanizmaları bu kazanımı sınırlamıştır. Mesleki ve teknik eğitim programları işgücü piyasasının ihtiyaçlarıyla yeterince örtüşmemekte, mezun gençler uygun istihdam olanakları bulmakta zorlanmaktadır.

Cinsiyet ayrımı dikkate alındığında, lise üstü (yükseköğrenim) seviyesinde genç kadınların erkeklerden daha fazla olması bu notun yazarları için hem hoş bir sürpriz sayılır hem de sevindiricidir (Ek Tablo 5). Ama projektörler NEET'e çevrildiğinde kadın sayısının erkek sayısından her üç eğitim seviyesinde farklı bir şekilde daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır (Ek Tablo 6). Kadın NEET oranlarının her eğitim düzeyinde erkeklerden belirgin biçimde yüksek olduğu da görülmektedir. Bu fark, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların eğitim sonrası işgücüne katılımını kısıtladığını göstermektedir (Şekil 7).

Şekil 7: Eğitim düzeylerine göre genç nüfusta NEET oranları (%)

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Bir diğerk gözlem hem kadın hem de erkekte dolayısıyla toplamda en yüksek NEET oranlarının lise üstü seviyede olmasıdır. Bu kesimde toplam NEET oranı yüzde 26,7 iken diğerk iki seviyede yüzde 18,7 ve 19,5'tir. Ancak bu yüksek oranın atıl işgücü açısından geçerli olmadığını vurgulamak isteriz. İş arayanların en yoğun olduğu eğitim seviyesi de lise üstüdür. Bu kesimde iş arayanların (185 bin) NEET içinde (346 bin) payı yüzde 53,5'tir. Yüksek öğrenimli gençlerin yarısından fazlası işgücünden kopmuş değildir. Bu durum, yüksek öğrenimli NEET'lerin tamamen işgücü dışına çıkmadığını, esas sorunun eğitim-istihdam uyumsuzluğu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kesimde işsizlik azaltılabildiği ölçüde toplam NEET oranında da dikkate değer bir azalma olacaktır.

Türkiye'de özellikle kadın NEET oranlarının yüksekliği, ekonomik koşulların ötesinde, toplumsal normların ve aile beklentilerinin belirleyici etkisini yansıtmaktadır. Kadınların eğitimlerini tamamlamalarına rağmen işgücüne katılmamaları, "kadının asli görevi ev içidir" yönündeki geleneksel değer yargılarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, NEET oranlarını azaltmak için yalnızca eğitim politikaları değil, toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendiren politikalar da devreye sokulmalıdır.

Evliliğin NEET etkisi

Türkiye'de genç kadınların işgücü piyasasından uzaklaşmasında evlilik belirleyici bir faktördür. Evlenip çocuk sahibi olan kadınların büyük bölümü işgücüne katılmamakta, çocuk sahibi olmasalar bile eşlerinin çalışmalarına yönelik olumsuz tutumları nedeniyle istihdam dışında kalmaktadır.

Tablo 2: Medeni durumlarına göre ne eğitimde ne istihdamda olanlar

Medeni Durum	Erkek	Kadın	Toplam
Evli olmayan	793.510	975.104	1.768.616
Evli	36.021	551.086	587.108
Toplam	829.532	1.526.191	2.355.724

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Tablo 3: Evli ve evli olmayanların NEET içinde payları

Medeni Durum	Erkek	Kadın	Toplam
Evli olmayan	95,7	63,9	75,1
Evli	4,3	36,1	24,9

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

2023 HİA verilerine göre, NEET içinde evli erkek sayısı 36 bin olup yüzde 4,3 gibi ihmal edilebilecek kadar düşük bir paya sahiptir. Buna karşılık NEET kadınlar içinde evli kadın sayısı 551 bin, payı da yüzde 36,1'dir (Tablo 2 ve 3). Evli erkeklerle evli kadınlar arasındaki muazzam asimetri dikkat çekicidir. Bu beklenen bir sonuçtur. Bu fark evlilikle birlikte kadınların işgücüyle bağlarının büyük ölçüde koptuğunu göstermektedir. Evlendiğinde erkeğin aileye gelir getirme işlevini üstlenmesi de yerleşmiş bir gelenektir.

Bekar kadınların da NEET içinde yüzde 67,6 ile çok büyük bir paya sahip olduklarını belirtelim. Yaklaşık 975 bin bekar kadının ise sadece yüzde 25,6'sı iş aramaktadır. Dolayısıyla genç kadın gurubunda atıl işgücünde olan ciddi bir kadın ağırlığı mevcuttur. Bu bulgu, genç kadınların yalnızca evlilik sonrası değil, evlilik öncesi dönemde de eğitim ve istihdama erişimde yapısal engellerle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır.

NEET içinde evli kadınların bölgesel dağılımına bakıldığında oldukça ilginç sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu, en yüksek NEET oranlarına sahip olmasına karşın, evli kadın oranı görece düşüktür (sırasıyla yüzde 27,8 ve yüzde 28,4). Bu durum, bu bölgelerde hem evli hem bekâr kadınların büyük ölçüde işgücü dışında kaldığını göstermektedir.

Buna karşılık, Batı Marmara (%49,5) ve Batı Anadolu (%43,5) gibi bölgelerde evli NEET oranı yüksektir ancak genel NEET oranı düşüktür. Bu bölgelerde kadınların işgücüne katılımı görece daha güçlü olduğu için, evlilik işgücü bağlantısını tamamen koparmamaktadır.

Ek Tablo 4: Bölgelere göre Kadın NEET'te evli olanlar

Bölge	NEET Evli Kadınlar	Kadın NEET	Evli Kadın NEET/ Kadın NEET(%)
İstanbul	74.233	180.806	41,1
Batı Marmara	22.558	45.593	49,5
Ege	57.461	147.768	38,9
Doğu Marmara	47.800	113.317	42,2
Batı Anadolu	67.110	154.101	43,5
Akdeniz	71.417	192.802	37,0
Orta Anadolu	28.911	75.062	38,5
Batı Karadeniz	19.426	57.378	33,9
Doğu Karadeniz	8.685	32.276	26,9
Kuzeydoğu Anadolu	17.859	47.304	37,8
Ortadoğu Anadolu	34.465	123.828	27,8
Güneydoğu Anadolu	101.162	355.956	28,4
Türkiye	551.087	1.526.191	36,1

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Sonuç olarak, evlilik kadınlarda NEET olasılığını artıran önemli bir toplumsal faktördür. Ancak bu ilişkinin düzeyi bölgesel kültürel farklılıklara bağlı olarak değişmektedir. NEET oranlarının azaltılması, yalnızca ekonomik teşviklerle değil, aile içi roller ve toplumsal cinsiyet normlarına yönelik politikalarla da mümkündür.

NEET Gençlerin İşgücü Dışında Kalma Nedenleri

NEET grubundaki gençlerin önemli bir bölümü, çalışmayı tercih etmediklerini belirtmektedir. 2023 Hanehalkı İşgücü Anketi verilerine göre, bu tercihler cinsiyetler arasında belirgin biçimde farklılaşmaktadır.

Kadın NEET'lerin çok büyük bir kısmı (%78,9), çalışmama nedenini "ev işleriyle meşgul olma" veya "çocuk bakımı" olarak göstermiştir. Bu bulgu, hane içi sorumlulukların büyük ölçüde kadınlar tarafından üstlenildiğini ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların işgücüne katılımını sınırladığını ortaya koymaktadır. Türkiye'de bakım hizmetlerinin kamusal düzeyde yetersiz olması, bu eğilimi daha da güçlendirmektedir.

Erkek NEET'lerde tablo farklıdır. Bu grupta en yaygın gerekçe "sağlık sorunları veya engellilik" (%34,9) ile "kişisel nedenler" (%45,8) olarak öne çıkmaktadır. Yaklaşık 670 bin genç erkek, eğitimini tamamladığı hâlde çalışmamakta ve iş aramamaktadır. Bu denli yüksek oranlar, bazı genç erkeklerin gerçek nedenlerini belirtmekten kaçındığını ya da kayıt dışı ve kanun dışı gelir faaliyetlerine yönelmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, kadınlarda çalışmama davranışı büyük ölçüde toplumsal cinsiyet normları ve bakım yükü ile açıklanabilirken, erkeklerde nedenler daha karmaşık ve kısmen gizli kalmaktadır. NEET oranlarının azaltılması için, yalnızca istihdam yaratmaya değil, cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına ve bakım altyapısının güçlendirilmesine odaklanan sosyal politikalara ihtiyaç vardır.

Ek Tablolar

Ek Tablo 1: Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanlar (15-24 yaş)

	Genç Nüfus (15-24)	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar (2023)
Kadın	6.084.314	1.526.191
Erkek	5.746.774	829.532
Toplam	11.831.089	2.355.724

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 2: Bölgelere göre Genç Nüfus (15-24 yaş)

NUTS1 kodları	Bölge	Toplam	Kadın	Erkek
TR1	İstanbul	2.328.631	1.115.195	1.213.436
TR2	Batı Marmara	400.404	180.339	220.065
TR3	Ege	1.226.424	605.566	620.858
TR4	Doğu Marmara	1.076.763	511.164	565.599
TR5	Batı Anadolu	1.181.790	576.993	604.796
TR6	Akdeniz	1.457.126	691.195	765.931
TR7	Orta Anadolu	569.527	278.229	291.297
TR8	Batı Karadeniz	517.857	252.550	265.307
TR9	Doğu Karadeniz	302.719	141.585	161.135
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	335.206	165.557	169.649
TRB	Ortadoğu Anadolu	694.016	352.646	341.371
TRC	Güneydoğu Anadolu	1.740.626	875.757	864.869
TR	Türkiye	11.831.089	5.746.775	6.084.314

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 3: Bölgelere göre Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanlar (15-24 yaş)

NUTS1 kodları	Bölge	Toplam	Kadın	Erkek
TR1	İstanbul	298.545	180.806	117.739
TR2	Batı Marmara	68.086	45.593	22.493
TR3	Ege	225.555	147.768	77.786
TR4	Doğu Marmara	167.999	113.317	54.682
TR5	Batı Anadolu	220.040	154.101	65.939
TR6	Akdeniz	304.270	192.802	111.468
TR7	Orta Anadolu	112.070	75.062	37.008
TR8	Batı Karadeniz	90.289	57.378	32.911
TR9	Doğu Karadeniz	53.929	32.276	21.653
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	70.218	47.304	22.914
TRB	Ortadoğu Anadolu	196.666	123.828	72.838
TRC	Güneydoğu Anadolu	548.056	355.956	192.101
TR	Türkiye	2.355.724	1.526.191	829.532

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 4: Bölgelere göre NEET grubunda iş arayanlar (15-24 yaş)

NUTS1 kodları	Bölge	Toplam	Kadın	Erkek
TR1	İstanbul	102.154	47.011	55.143
TR2	Batı Marmara	20.773	10.585	10.188
TR3	Ege	77.432	37.205	40.227
TR4	Doğu Marmara	57.969	31.444	26.525
TR5	Batı Anadolu	67.414	32.535	34.879
TR6	Akdeniz	84.196	37.739	46.457
TR7	Orta Anadolu	35.725	18.645	17.080
TR8	Batı Karadeniz	28.737	14.638	14.099
TR9	Doğu Karadeniz	24.773	12.220	12.554
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	17.124	5.676	11.448
TRB	Ortadoğu Anadolu	37.744	18.903	18.841
TRC	Güneydoğu Anadolu	78.207	23.833	54.374
TR	Türkiye	632.248	290.433	341.815

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 5: Eğitim düzeylerine göre genç nüfus

Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam
Lise altı	3.087.240	2.785.621	5.872.861
Lise	2.489.134	2.171.743	4.660.878
Lise üstü	507.940	789.410	1.297.350

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 6: Eğitim düzeylerine göre ne eğitimde ne istihdamda olanlar

Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam
Lise altı	380.456	719.936	1.100.392
Lise	344.890	564.497	909.387
Lise üstü	104.187	241.758	345.945

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 7: Yaş gruplarına göre NEET

Yaş	NEET	%
15	89.204	3,8
16	98.401	4,2
17	123.493	5,2
18	224.377	9,5
19	238.956	10,1
20	222.649	9,5
21	298.753	12,7
22	307.224	13,0
23	373.832	15,9
24	378.835	16,1
Toplam	2.355.724	100

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları

Ek Tablo 8: NUTS1 düzeyinde eğitim seviyelerine göre NEET'te iş arayanlar

Bölge	Lise altı	Lise	Lise üstü
İstanbul	22.250	46.263	33.640
Batı Marmara	6.797	8.086	5.891
Ege	19.023	36.495	21.914
Doğu Marmara	14.383	26.960	16.626
Batı Anadolu	14.683	27.774	24.957
Akdeniz	19.108	40.419	24.669
Orta Anadolu	6.692	14.596	14.437
Batı Karadeniz	4.636	13.892	10.209
Doğu Karadeniz	4.366	11.741	8.666
Kuzeydoğu Anadolu	5.751	6.891	4.482
Ortadoğu Anadolu	12.601	17.054	8.089
Güneydoğu Anadolu	39.212	27.174	11.820
Türkiye	169.504	277.344	185.401

Kaynak: TÜİK, Betam Hesaplamaları